

# Redovisning av förberedelser inför en sanningskommission om statens övergrepp mot det samiska folket [A2020/01285/MRB]

Sametingets arbete inom ramarna för Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Diarienummer: Dnr 1.3.8-2020-1685

Dokumentnamn: Samordning och uppföljning av regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Datum: 2021-03-31

Handläggare: Marie Enoksson

## Innehåll

1. Sammanfattning .....	3
2. Kontaktperson för arbetet.....	3
3. Syfte.....	3
4. Tidigare insatser inom fältet .....	3
5. Organisering och styrning.....	3
6. Målgrupper .....	4
7. Aktiviteter.....	4
8. Resultat av kartläggningar .....	4
9. Analys och bedömning .....	5
12. Hållbarhet.....	5
13. Lärande.....	5
14. Bilagor .....	5

## 1. Sammanfattning

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet med tjänstemän och ett samiskt parlament med folkvalda ledamöter. Sametinget kan ses som ett rådgivande organ och en expertmyndighet för samiska frågor. Det övergripande målet för Sametinget enligt sametingslagen är att verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur.

## 2. Kontaktperson för arbetet

Namn, titel: Projektledare och kommunikatör Marie Enoksson

Telefonnummer: 0980-780 42

E-postadress: marie.enoksson@sametinget.se

## 3. Syfte

Den 12 juni 2019 lämnade Sametinget in en hemställan till kulturdepartementet om att regeringen ska finansiera en process för att i samarbete med Sametinget inrätta en oberoende sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket. I den ingick även en begäran om finansiering för att förbereda kommissionen genom samtal med det samiska folket för att förankra arbetet i det samiska samhället. Den 9 juni 2020 beslutade regeringen att ge Sametinget medel för att genomföra en förankringsprocess hos det samiska folket, se:

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/06/sametinget-far-medel-for-en-forankringsprocess-infor-kommande-sanningskommission/>

## 4. Tidigare insatser inom fältet

Sametinget har jobbat med frågan sedan 2016. Det framgår i rapporten och på hemsidan: <https://www.sametinget.se/sanningskommission>

## 5. Organisering och styrning

Uppdraget är politiskt styrt och en styrgrupp med sju ledamöter från Sametingets folkvalda organ har arbetat med uppdraget tillsammans med en tjänsteman som varit projektledare. Projektledaren har haft visst stöd att tillgå på kansliet men till största delen axlat ansvaret själv. Vi har haft gott om pengar under 2020 men kunde bara använda en liten del på grund av att de planerade fysiska konferenserna inte kunnat hållas. Sametinget ansökte om att få föra över medel till 2021 men det beviljades inte.

Text enligt vår rapport: Den finansiering på 1,2 miljoner SEK som ställdes till Sametingets förfogande kom via Arbetsmarknadsdepartementets anslag *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* och skulle enligt regleringsbrevet förbrukas under 2020 medan uppdraget skulle redovisas senast den 31 mars 2021. Av dessa medel har mindre än 0,3 miljoner SEK förbrukats under 2020 eftersom inga hearingar kunnat arrangeras. Några nya medel

tillställdes inte under 2021 utan uppdraget har färdigställts inom Sametingets ordinarie budgetramar.

## 6. Målgrupper

Den samiska allmänheten.

## 7. Aktiviteter

Den 7 oktober 2020 gick ett e-postmeddelande ut till samtliga sameföreningar och samiska organisationer i Sverige med förfrågan om intresse fanns att anordna ett medlemsmöte med projektledaren för att diskutera teman och angelägna frågor för en kommande sanningskommission. I mejlet poängterades att sanningskommissionen ännu inte startat och att det inte var tanken att samla in vittnesmål. En liknande förfrågan gick ut till minoritetsspråk-samordnarna i förvaltningskommunerna för samiska. Den korta tidsramen och de skärpta restriktionerna på grund av coronapandemin hindrade genomförandet av de ursprungliga fysiska samråden som tänktes äga rum på 15-30 platser i Sverige. Ett flertal mindre möten har hållits under projekttiden. Det sista fysiska mötet hölls i Kiruna den 11 november.

Därefter har endast digitala möten hållits via olika konferenssystem. Trots dessa begränsningar har många värdefulla synpunkter inkommit från olika håll i Sápmi. Även om många röster saknas och det av flera skäl varit allra svårast för de äldsta generationerna att delta, så har trots allt många olika perspektiv lyfts och deltagarnas ålder har varierat från 15 år till över 80 år. Sammanlagt antal deltagare på de genomförda informationsmötena har varit drygt 100 personer, med Sametingets personal inräknad närmare 150 personer.

Dialogmötena kompletterades med en enkät som var öppen mellan den 23 november 2020 och den 31 januari 2021. Dialogmötena kompletterades med en enkät som var öppen mellan den 23 november 2020 och den 31 januari 2021. Syftet med förankringsprocessen var att nå ut till målgruppen samer. Av denna anledning var enkäten inte anonym och direktlänken till enkäten lades inte ut på sociala medier. Länken till enkäten distribuerades istället via e-post till sameföreningar, organisationer och sametingspartier för vidarebefordran till deras medlemmar.

Ett informationsblad om möjligheten att skicka in synpunkter via en enkät trycktes upp och skickades per post ut till 9 200 personer i den preliminära röstlängden i december 2020. Information om enkäten fanns på Sametingets hemsida och en påminnelse lades ut på Sametingets Facebook-sida innan enkäten stängde. Informationsbladet fanns tillgängligt digitalt på hemsidan, även på nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska.

## 8. Resultat av kartläggningar

Resultatet blev 336 digitala enkätsvar och 71 skriftliga svar per post, sammanlagt 407 svar och därutöver ett tiotal mejl och telefonsamtal. Tillsammans med deltagarna på dialogmötena har mer än 500 personer bidragit till underlaget för rapporten som inlämnades till regeringskansliet den 31 mars 2021.

## 9. Analys och bedömning

En stor majoritet av de samer som svarat på enkäten och deltagit på möten uttrycker höga eller mycket höga förväntningar på en kommande sanningskommission. Flera svar uttrycker förväntningar om att kommissionen ska gå till botten med oförrätter och i förlängningen leda till förändring på flera olika sätt. Det är av stor vikt att en kommande oberoende sanningskommission får ett brett uppdrag, stort handlingsutrymme och tillräckligt med tid och resurser.

En sanningskommission bör granska hur den svenska statens och länsstyrelsernas agerande splittrat det samiska folket, framförallt genom den så kallade ”lapp-ska-vara-lapp”-politiken, som hade inslag av både kulturdarwinism och rasism. Den kom till uttryck i nomadskolereformen 1913 och renbeteslagstiftningen 1928. Samer förlorade äganderätten till land och vatten, renskötselrätten begränsades, olika former av renskötsel ställdes mot varandra och samer i andra traditionella näringar som jakt, fiske och slöjdhandverk ställdes utanför rättighetssystemet. Markfrågan är ett tema som många samer nämner. En sanningskommission bör granska hur det gick till när samiska marker kom under statlig kontroll. Här omnämns bland annat lappskatteländen, avvitrningen och exploateringen av naturresurser.

Statens dubbla politik var dels en segregationspolitik, dels en assimilationspolitik, beroende på grupptillhörighet och bostadsort. Nomadskolan var ett angrepp på familjen, det sociala sammanhanget och kulturen när barn rycktes från sitt sammanhang för att bo på internat. De samebarn som inte fick gå i nomadskola upplevde språkligt förtryck och kulturellt utanförskap i folkskolan. Försvenskningprocessen, konsekvenserna av språkförlust och svårigheterna att ta tillbaka sitt språk som vuxen är ett annat tema. Möjligheterna till modersmålsundervisning i samiska är än idag begränsade i grundskolan och på gymnasiet. Till gränsöverskridande problematik hör renbeteskonventionerna och tvångsförflyttningen av nordsamiska renskötarfamiljer till sydligare områden och dess konsekvenser, men även andra typer av tvångsförflyttningar genom historien.

## 12. Hållbarhet

Förhoppningen är att regeringen tillsätter en oberoende sanningskommission som får arbeta vidare och granska statens politik gentemot samer genom historien och samla in vittnesmål och berättelser.

## 13. Lärande

Sametingets styrgrupp med representanter från både majoritet och opposition har haft tillfälle att diskutera djupa frågor, dela olika perspektiv och erfarenheter som fått stor betydelse för resultatet i rapporten. Olika samiska grupper har mycket att lära av varandra. Att svenskar inte känner till samernas historia det vet vi, men alla samer känner inte heller till sin egen historia eftersom samers historia inte lärs ut i skolan.

## 14. Bilagor

Rapport och bilagor till rapporten ligger på vår hemsida:  
[https://www.sametinget.se/rapport\\_sanningskommission](https://www.sametinget.se/rapport_sanningskommission)